Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PAOLO MENGOZZI
της 24ης Μαΐου 2012 [1]

Υπόθεση C-154/11

Ahmed Mahamdia
κατά
Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας

[αίτηση του Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (Γερμανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις — Διεθνής δικαιοδοσία — Ετεροδικία των κρατών — Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας — Διαφορά σχετική με την εγκυρότητα της απολύσεως του προσφεύγοντος ο οποίος απασχολήθηκε ως οδηγός σε κράτος μέλος από πρεσβεία τρίτου κράτους — Έννοια των όρων "πρακτορείο, υποκατάστημα ή οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση" του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 — Ρήτρα παρέκτασης της αρμοδιότητας περιλαμβανόμενη σε ατομική σύμβαση εργασίας κατά τον χρόνο συνάψεώς της — Συμφωνία της ρήτρας αυτής με τον κανονισμό 44/2001»

1. Η υπό κρίση αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά το ζήτημα της ερμηνείας των εννοιών «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» που περιλαμβάνει το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [2], ζήτημα το οποίο τίθεται υπό πρωτόγνωρες συνθήκες, δηλαδή στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με την εγκυρότητα της απολύσεως εργαζομένου ο οποίος απασχολήθηκε από τρίτο κράτος ως οδηγός μιας από τις πρεσβείες που διαθέτει το εν λόγω τρίτο κράτος στο έδαφος κράτους μέλους.

I – Το νομικό πλαίσιο

Α — *Ο κανονισμός 44/2001*

2. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ορίζει ότι, «[μ]ε την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους».

3. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ορίζει ότι, «αν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος κράτους μέλους, η διεθνής δικαιοδοσία σε κάθε κράτος μέλος ρυθμίζεται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους, με την επιφύλαξη των άρθρων 22 και 23».

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ 2001, L 12, σ. 1.

4. Το τμήμα 5 του κεφαλαίου ΙΙ του κανονισμού 44/2001, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 18 έως 21 του εν λόγω κανονισμού, θεσπίζει τους κανόνες που αφορούν τη διεθνή δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας.

5. Το άρθρο 18 του κανονισμού 44/2001 προβλέπει τα εξής:

«1. Ως προς διαφορές από ατομικές συμβάσεις εργασίας η διεθνής δικαιοδοσία καθορίζεται από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 4 και του άρθρου 5, σημείο 5.

2. Όταν εργαζόμενος συνάπτει ατομική σύμβαση εργασίας με εργοδότη ο οποίος δεν έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος, αλλά διαθέτει υποκατάστημα, πρακτορείο ή οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση σε κράτος μέλος, τότε ο εργοδότης θεωρείται ότι για διαφορές σχετικές με τις εργασίες του υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκατάστασης έχει την κατοικία του σ' αυτό το κράτος μέλος.»

6. Το άρθρο 19 του κανονισμού 44/2001 έχει ως ακολούθως:

«Εργοδότης που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί να εναχθεί

1) ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους όπου έχει την κατοικία του, ή

2) σε άλλο κράτος μέλος:

   α) ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου ο εργαζόμενος συνήθως εκτελεί την εργασία του ή των δικαστηρίων του τελευταίου τόπου όπου συνήθως εκτελούσε την εργασία του, ή

   β) αν ο εργαζόμενος δεν εκτελεί ή δεν εκτελούσε συνήθως την εργασία του στην ίδια πάντα χώρα, ενώπιον των δικαστηρίων στην περιφέρεια του οποίου είναι ή ήταν εγκατεστημένη η επιχείρηση που τον προσέλαβε.»

7. Το άρθρο 21 του κανονισμού 44/2001 προβλέπει:

«Παρέκκλιση από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος είναι δυνατή μόνο με συμφωνία παρέκτασης δικαιοδοσίας:

1) η οποία είναι μεταγενέστερη από τη γένεση της διαφοράς ή

2) η οποία επιτρέπει στον εργαζόμενο να προσφύγει σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που προβλέπονται στο παρόν τμήμα.»

Β — *Το γερμανικό δίκαιο*

8. Το άρθρο 38 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Zivilprozessordnung), το οποίο αφορά τις ρήτρες παρέκτασης δικαιοδοσίας, προβλέπει στην παράγραφό του 2 ότι «[ε]ίναι περαιτέρω δυνατόν να συμφωνηθεί ότι ένα πρωτοβάθμιο δικαστήριο καθίσταται αρμόδιο, εφόσον δεν υφίσταται γενική δωσιδικία ενός τουλάχιστον από τα συμβαλλόμενα μέρη στην ημεδαπή. Η συμφωνία πρέπει να συναφθεί εγγράφως ή, εάν συνήφθη προφορικώς, να επιβεβαιωθεί εγγράφως».

II – Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

9. Ο εκκαλών της κύριας δίκης, ο A. Mahamdia, έχει διπλή ιθαγένεια, αλγερινή και γερμανική. Τόπος κατοικίας του είναι το Βερολίνο. Από τον Σεπτέμβριο του 2002, εργάζεται στην πρεσβεία που διαθέτει στο Βερολίνο η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας, εφεσίβλητη της κύριας δίκης. Στο πλαίσιο των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων, ο A. Mahamdia εκτελούσε καθήκοντα οδηγού των επισκεπτών και συνεργατών της πρεσβείας. Δεν ήταν μεν ο προσωπικός οδηγός του Πρέσβη της Αλγερίας στη Γερμανία αλλά περιστασιακά εκτελούσε και τέτοια καθήκοντα. Ουδέποτε υπήρξε άμεσα υπεύθυνος για τον διπλωματικό σάκο, είχε όμως την ευκαιρία να οδηγεί το όχημα που μετέφερε τον συνεργάτη ο οποίος ήταν εξουσιοδοτημένος να παραλάβει και να διακινήσει περαιτέρω τον εν λόγω σάκο. Κατά τα λοιπά, οι διάδικοι της κύριας δίκης διαφωνούν ως προς το ζήτημα αν ο A. Mahamdia παρείχε ή όχι και υπηρεσίες διερμηνείας. Εν πάση περιπτώσει, το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται στην υπόθεση ότι ο εκκαλών της κύριας δίκης δεν έχει εκτελέσει καθήκοντα συνδεόμενα με την άσκηση κυριαρχίας του αλγερινού κράτους.

10. Η σύμβαση εργασίας που συνέδεε τον προσφεύγοντα της κύριας δίκης με τον εργοδότη του, τη Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας, είχε συνταχθεί στη γαλλική γλώσσα και περιλάμβανε, ήδη κατά τον χρόνο συνάψεώς της, ρήτρα με την οποία ορίζονταν τα αλγερινά δικαστήρια ως αποκλειστικώς αρμόδια για κάθε διαφορά ανακύπτουσα στο πλαίσιο της συμβάσεως αυτής.

11. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας απέλυσε τον A. Mahamdia τον Αύγουστο του 2007 με ισχύ από τις 30 Σεπτεμβρίου 2007. Ο τελευταίος άσκησε αγωγή ενώπιον του Arbeitsgericht Berlin ζητώντας να διαπιστωθεί ότι η απόλυση δεν επέφερε τη λύση της σχέσεως εργασίας, να καταδικαστεί ο εργοδότης του να του καταβάλει αποζημίωση λόγω μη τηρήσεως του χρόνου προειδοποίησης και να συνεχίσει να τον απασχολεί προσωρινά. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας αμφισβήτησε τη διεθνή δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων λόγω, αφενός, του προνομίου της ετεροδικίας του οποίου απολαύει σε σχέση με τις δραστηριότητές της και, αφετέρου, της ρήτρας περί παρέκτασης αρμοδιότητας που περιλαμβανόταν στην οικεία σύμβαση εργασίας. Στις 2 Ιουλίου 2008, το Arbeitsgericht Berlin απέρριψε την αγωγή του A. Mahamdia στηριζόμενο στην ετεροδικία της εναγομένης. Το Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg, το οποίο επιλήφθηκε κατ' έφεση της υποθέσεως, μεταρρύθμισε εν μέρει την πρωτόδικη απόφαση, με απόφαση που εξέδωσε στις 14 Ιανουαρίου 2009, κρίνοντας ότι η απόλυση δεν επέφερε τη λύση της σχέσεως εργασίας. Το δικαστήριο αυτό διαπίστωσε καταρχάς ότι η εφεσίβλητη δεν μπορεί να επικαλείται, στο πλαίσιο της εν λόγω διαφοράς, το προνόμιο της ετεροδικίας των κρατών. Εν συνεχεία, έκρινε ότι, εν πάση περιπτώσει, η ρήτρα παρέκτασης αρμοδιότητας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση εργασίας δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 21 του κανονισμού 44/2001. Τέλος, το εφετείο κατέληξε ότι η πρεσβεία της εφεσίβλητης μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά εγκατάσταση, εμπίπτοντας, ως εκ τούτου, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 18 του εν λόγω κανονισμού.

12. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας άσκησε αναίρεση («Revision») κατά της αποφάσεως της 14ης Ιανουαρίου 2009. Την 1η Ιουλίου 2010, το Bundesarbeitsgericht αναίρεσε την εν λόγω απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου το οποίο, κατά συνέπεια, κλήθηκε να επανεκδικάσει την υπό κρίση διαφορά. Με την απόφασή του, το Bundesarbeitsgericht κάλεσε, μεταξύ άλλων, το αιτούν δικαστήριο να επανεξετάσει την προβληματική ως προς το δίκαιο που πρέπει να εφαρμοστεί προκειμένου να προσδιοριστεί το αρμόδιο δικαστήριο λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το Δικαστήριο ουδέποτε έχει αποφανθεί επί του ζητήματος αν η πρεσβεία τρίτου κράτους στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί να χαρακτηριστεί ως «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001.

13. Με την απόφαση περί παραπομπής, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι στη Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας δεν μπορεί να αναγνωριστεί το προνόμιο της ετεροδικίας, ειδικότερα δυνάμει της αποφάσεως του Bundesarbeitsgericht της 1ης Ιουλίου 2010, εκδοθείσας στο πλαίσιο της υπόθεσης της κύριας δίκης, κατά την οποία οι εργατικού δικαίου διαφορές μεταξύ υπαλλήλου πρεσβείας

ευρισκόμενης στο γερμανικό έδαφος και τρίτου κράτους που εκπροσωπεί η εν λόγω πρεσβεία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των γερμανικών δικαστηρίων υπό τον όρο ότι ο οικείος εργαζόμενος δεν εκτέλεσε, στο πλαίσιο της συμβάσεώς του εργασίας, καθήκοντα συνδεόμενα με την άσκηση κυριαρχίας του εν λόγω τρίτου κράτους.

14. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο, βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, περιελθούσα στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 29 Μαρτίου 2011, με τα ακόλουθα δύο ερωτήματα:

«1) Αποτελεί η ευρισκόμενη σε κράτος μέλος πρεσβεία κράτους, το οποίο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού [44/2001], υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση, κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001;

2) Σε περίπτωση που το Δικαστήριο απαντήσει καταφατικά στο πρώτο ερώτημα: Δύναται μια ρήτρα παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας που συνήφθη πριν τη γένεση της διαφοράς να θεμελιώσει τη διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου ευρισκομένου εκτός του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 44/2001, εφόσον η ρήτρα αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα να υποχωρεί η διεθνής δικαιοδοσία που θεμελιώνεται στα άρθρα 18 και 19 του κανονισμού 44/2001;»

III – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

15. Η εφεσίβλητη της κύριας δίκης, η Ισπανική και η Ελβετική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου.

IV – Νομική ανάλυση

Α — *Προκαταρκτικές παρατηρήσεις επί της ετεροδικίας του κράτους-εργοδότη*

16. Πριν δοθεί απάντηση στα δύο υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, θα ήθελα να αναφερθώ ακροθιγώς στην ετεροδικία που επικαλείται η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας.

17. Ο κανόνας κατά τον οποίο ένα κράτος δεν μπορεί να εναχθεί ενώπιον των δικαστηρίων άλλου κυρίαρχου κράτους αποτελεί πασίγνωστο κανόνα του δημόσιου διεθνούς δικαίου. Κατά πάγια νομολογία, «οι αρμοδιότητες της [Ένωσης] πρέπει να ασκούνται τηρουμένου του διεθνούς δικαίου» [3], ενώ, «όταν εκδίδει μια πράξη, [η Ένωση] οφείλει να τηρεί το διεθνές δίκαιο στο σύνολό του, περιλαμβανομένου του διεθνούς εθιμικού δικαίου» [4]. Εφόσον παρίσταται ανάγκη, οι κανόνες του παραγώγου δικαίου πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των κανόνων του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Ως εκ τούτου, θεωρώ ότι το ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω έγκειται στο αν, στο πλαίσιο δεδομένης διαφοράς όπως αυτή της κύριας δίκης, η προβληματική σχετικά με το κατά πόσον το κράτος που είναι διάδικος της διαφοράς απολαύει του προνομίου της ετεροδικίας —προβληματική που θα εξεταστεί υπό το πρίσμα της διεθνούς πρακτικής την οποία θα εκθέσω ευθύς αμέσως— δύναται ή όχι να επηρεάσει την επίλυση των ζητημάτων που εγείρονται στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και τα οποία αφορούν την ερμηνεία του κανονισμού 44/2001.

3 — Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1992, C-286/90, Poulsen και Diva Navigation (Συλλογή 1992, σ. I-6019).

4 — Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, C-366/10, The Air Transport Association of America κ.λπ. (δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 101 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

18. Αφενός, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε σαφέστατα ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας επικαλέστηκε εξαρχής την ετεροδικία της και ότι, κατά την κρίση του, είναι επίσης σαφές ότι η ετεροδικία δεν ασκεί καταρχήν επιρροή εν προκειμένω. Το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται στην εθνική νομολογία κατά την οποία, προκειμένου να εκτιμηθεί αν ένα κράτος μπορεί να προβάλει την ετεροδικία του στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με σύμβαση εργασίας που συνήψε, πρέπει να καθοριστεί αν τα καθήκοντα που εκτελεί ο οικείος εργαζόμενος προς εκπλήρωση της συμβάσεως αυτής εμπίπτουν ή όχι στην άσκηση δημόσιας εξουσίας. Δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο εκτίμησε ότι οι λειτουργίες που επιτελούσε ο εκκαλών της κύριας δίκης στο πλαίσιο της συμβάσεώς του εργασίας ήταν υποδεέστερες, ουσιαστικά τεχνικής φύσεως, έκρινε ότι ο εν λόγω εργαζόμενος δεν μετείχε στην άσκηση δημόσιας εξουσίας της Αλγερίας. Κατά συνέπεια, το αλγερινό κράτος δεν μπορεί, κατά το δικαστήριο αυτό, να επικαλείται την ετεροδικία του.

19. Αφετέρου, υπάρχει ορισμένη αβεβαιότητα ως προς το καθεστώς της ετεροδικίας στο δημόσιο διεθνές δίκαιο.

20. Συγκεκριμένα, η ετεροδικία συνιστά έννοια δυσνόητη, δυσχερώς προσδιορίσιμη και σε υπέρμετρο βαθμό εξαρτημένη από εθνικές ευαισθησίες. Η εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου αποτελεί νέα συμβολή του δικαστή στο οικοδόμημα της θεωρίας της ετεροδικίας, δεδομένου ότι οι αρχές που διέπουν το καθεστώς της ετεροδικίας των κρατών πηγάζουν κατά κύριο λόγο από τη νομολογία. Μάλιστα, λίγα κράτη διαθέτουν γραπτές πράξεις στον τομέα αυτό.

21. Παρά ταύτα, παρατηρείται μια σχεδόν γενικευμένη εξέλιξη υπέρ της καθιέρωσης μιας σχετικής ετεροδικίας στηριζόμενης στη θεμελιώδη διάκριση μεταξύ πράξεων τελούμενων iure imperii και πράξεων τελούμενων iure gestionis, με τις τελευταίες να εξομοιώνονται προς πράξεις τελούμενες από ιδιώτες. Τούτο σημαίνει ότι το γεγονός και μόνον ότι ένα κράτος ενάγεται ενώπιον δικαστηρίου δεν αρκεί πλέον για να του χορηγηθεί αυτοδικαίως το προνόμιο της ετεροδικίας[5]. Το σύγχρονο κράτος έχει μετεξελιχθεί σε φορέα που αναπτύσσει πολύμορφη δράση στο νομικό γίγνεσθαι και μπορεί να ενεργεί και να συνάπτει νομικές σχέσεις χωρίς ωστόσο να ασκεί πάντοτε κυριαρχία ή δημόσια εξουσία: ας σημειωθεί, επί παραδείγματι η ιδιότητα του κράτους ως εμπόρου ή και, ασφαλώς, ως εργοδότη. Οι διαφορετικές αυτές πτυχές της νομικής δράσης του κράτους, ακριβώς επειδή δεν συνοδεύονται συστηματικά από την άσκηση προνομίων δημόσιας εξουσίας, τείνουν να δικαιολογούν όλο και λιγότερο την αυτοδίκαιη αναγνώριση του προνομίου της ετεροδικίας. Το Bundesarbeitsgericht έχει κρίνει, για παράδειγμα, ότι οι δραστηριότητες ενός εφαρμοστή ανελκυστήρων, υπαλλήλου της πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής στη Γερμανία, δεν εμπίπτουν στις πράξεις εθνικής κυριαρχίας και ότι, ως εκ τούτου, δεν πρέπει να αναγνωριστεί το προνόμιο της ετεροδικίας στο κράτος-εργοδότη[6]. Σε παρόμοιο συμπέρασμα κατέληξε και όσον αφορά τα καθήκοντα τεχνίτη απασχολούμενου ως υπαλλήλου στην ίδια πρεσβεία και υπεύθυνου για τη συντήρηση διαφόρων τεχνικών εγκαταστάσεων όπως το σύστημα συναγερμού[7], ή όσον αφορά τα καθήκοντα θυρωρού[8].

22. Η νέα αυτή σχετικότητα εξηγείται από την υπέρμετρη εξουσία που εμπεριέχει η ετεροδικία και η οποία εξουδετερώνει οποιαδήποτε κίνηση ένδικης διαδικασίας οδηγώντας σε θεσμική κατοχύρωση της αρνησιδικίας.

5 — Θεωρία της απόλυτης ετεροδικίας.

6 — Bundesarbeitsgericht, απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1997, 2 AZR 631/96, BAGE 87, 144-153.

7 — Bundesarbeitsgericht, απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2005, 9 AZR 116/04, BAGE 113, 327-342.

8 — Bundesarbeitsgericht, απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 2007, 3 AZB 17/07.

23. Μολαταύτα, πρέπει επίσης κατ' ανάγκη να αναγνωριστεί ότι η επικράτηση της θεωρίας της σχετικής ετεροδικίας των κρατών δεν είναι αυτονόητη. Για να επανέλθω στο κράτος-εργοδότη, οι εθνικές λύσεις που προτείνονται είναι ποικίλες, με τα εθνικά δικαστήρια να προκρίνουν είτε τη φύση των εκτελούμενων καθηκόντων είτε τον σκοπό τους είτε τη φύση της οικείας συμβάσεως. Ορισμένες φορές, τα κριτήρια αυτά πρέπει να πληρούνται σωρευτικά προκειμένου να αίρεται η ετεροδικία. Επιπλέον, το ζήτημα μπορεί να προσεγγισθεί διαφορετικά, αναλόγως του αν πρόκειται για αμφισβήτηση που αφορά την πρόσληψη, την απόλυση ή την ίδια την άσκηση των καθηκόντων.

24. Οι εθνικές αυτές αποκλίσεις είναι τόσο έντονες ώστε οποιαδήποτε προσπάθεια κωδικοποίησής τους σε διεθνές επίπεδο, αφενός, θα απέβαινε δυσχερέστατη [9] και, αφετέρου, θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμη και στην αμφισβήτηση της πραγματικής ύπαρξης, στον τομέα αυτό, εθιμικού κανόνα διεθνούς δικαίου με καθολική ισχύ.

25. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν παρέχει ασφαλέστερη απάντηση στο ερώτημα αυτό. Το δικαστήριο αυτό έχει κρίνει καταρχάς ότι «η χορήγηση σε κράτος του προνομίου της ετεροδικίας στο πλαίσιο αστικής δίκης επιδιώκει το θεμιτό σκοπό της τήρησης του διεθνούς δικαίου προκειμένου να εξασφαλίσει την αρχή της αβρότητας και να προωθήσει την ανάπτυξη καλών σχέσεων μεταξύ των κρατών χάρη στον σεβασμό της κυριαρχίας των άλλων κρατών» [10] και ότι, «για τον λόγο αυτό, τα μέτρα που λαμβάνει ένα από τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και τα οποία αντικατοπτρίζουν τις γενικώς αναγνωρισμένες αρχές του διεθνούς δικαίου στον τομέα της ετεροδικίας των κρατών δεν μπορεί να θεωρούνται συλλήβδην ως δυσανάλογος περιορισμός του δικαιώματος προσβάσεως σε δικαστήριο που καθιερώνει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της συμβάσεως αυτής» [11].

26. Εντούτοις, με την ευκαιρία της αποφάσεως Cudak κατά Λιθουανίας [12], το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επισήμανε την τάση που διαφαινόταν στη διεθνή κοινότητα υπέρ της θεωρίας της σχετικής ετεροδικίας στις περιπτώσεις απολύσεως. Στην υπόθεση εκείνη, μια Λιθουανή υπήκοος εκτελούσε χρέη γραμματέα στην πρεσβεία της Πολωνίας στο Βίλνιους και, κατόπιν της απολύσεώς της, άσκησε αγωγή αποζημίωσης ενώπιον των λιθουανικών δικαστηρίων. Η Δημοκρατία της Πολωνίας επικαλέστηκε την ετεροδικία της, πράγμα που είχε ως συνέπεια τα λιθουανικά δικαστήρια να κρίνουν ότι δεν έχουν αρμοδιότητα. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μολονότι επανέλαβε τη διαπίστωσή του ότι η ετεροδικία επιδιώκει θεμιτό σκοπό υπό το πρίσμα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, εντούτοις έκρινε εν προκειμένω ότι η ενέργεια των λιθουανικών δικαστηρίων ήταν δυσανάλογη, αφότου εξακρίβωσε ότι η ενάγουσα δεν είχε εκτελέσει καθήκοντα συνδεόμενα με την άσκηση κυριαρχίας του πολωνικού κράτους [13], και κατέληξε ότι διαπράχθηκε παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της εν λόγω συμβάσεως [14]. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επιβεβαίωσε τη νομολογία Cudak κατά Λιθουανίας με

9 — Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ετεροδικία των κρατών καταρτίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και κατατέθηκε προς υπογραφή από τα κράτη μέλη στη Βασιλεία (Ελβετία) στις 16 Μαΐου 1972. Το άρθρο 5 της συμβάσεως αυτής διέπει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα κράτος μέλος μπορεί να επικαλείται το προνόμιο της ετεροδικίας στο πλαίσιο διαδικασίας σχετικής με σύμβαση εργασίας. Μέχρι σήμερα, μόνον οκτώ κράτη έχουν κυρώσει τη σύμβαση αυτή. Επιπλέον, τον Δεκέμβριο του 2004, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε τη Σύμβαση για την ετεροδικία των κρατών που καλύπτει και την περιουσία τους (στο εξής: Σύμβαση της Νέας Υόρκης), και η οποία κατατέθηκε προς υπογραφή από τα κράτη στις 17 Ιανουαρίου 2005. Το άρθρο 11 της τελευταίας αυτής σύμβασης αφορά τις συμβάσεις εργασίας. Η Σύμβαση για την ετεροδικία των κρατών που καλύπτει και την περιουσία τους έχει υπογραφεί μέχρι σήμερα από 28 κράτη, εκ των οποίων 13 είναι συμβαλλόμενα μέρη, δεν έχει όμως τεθεί σε ισχύ.

10 — Βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση Fogarty κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 21ης Νοεμβρίου 2001, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-XI (§ 34). Βλ., επίσης, ΕΔΔΑ, αποφάσεις Al-Adsani κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 21ης Νοεμβρίου 2001, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-XI (§ 54), Cudak κατά Λιθουανίας της 23ης Μαρτίου 2010, *Recueil des arrêts et décisions* 2010 (§ 60) και Sabeh El Leil κατά Γαλλίας της 29ης Ιουνίου 2011 (§ 52).

11 — Βλ. ΕΔΔΑ, προπαρατεθείσες αποφάσεις Fogarty κατά Ηνωμένου (§ 36), Cudak κατά Λιθουανίας (§ 57) και Sabeh El Leil κατά Γαλλίας (§ 49).

12 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10.

13 — ΕΔΔΑ, προπαρατεθείσα απόφαση Cudak κατά Λιθουανίας (σκέψη 70).

14 — ΕΔΔΑ, προπαρατεθείσα απόφαση Cudak κατά Λιθουανίας (σκέψη 75).

την απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση Sabeh El Leil κατά Γαλλίας [15]. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, το δικαστήριο αυτό εξέτασε καταρχάς το στάδιο εξέλιξης του δικαίου και της νομολογίας των κρατών που εμπλέκονταν στις οικείες δίκες προκειμένου να καθορίσει αν είχαν δεχτεί στο παρελθόν περιπτώσεις σχετικής ετεροδικίας, για να επισημάνει στη συνέχεια ότι το άρθρο 11 της —μη κυρωθείσας— Σύμβασης της Νέας Υόρκης, το οποίο καθιερώνει, στην παράγραφο 1, την αρχή ότι «ένα κράτος δεν μπορεί να επικαλείται την ετεροδικία ενώπιον δικαστηρίου άλλου κράτους που έχει αρμοδιότητα συναφώς, σε διαδικασία που αφορά σύμβαση εργασίας μεταξύ του πρώτου κράτους και φυσικού προσώπου, για εργασία που παρέχεται ή πρέπει να παρασχεθεί, εν όλω ή εν μέρει, στο έδαφος του δεύτερου κράτους» [16], έχει δεσμευτική ισχύ στο μέτρο που, πάντοτε κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αντανακλά το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπερέβη το εμπόδιο του μη δεσμευτικού χαρακτήρα της ίδιας της συμβάσεως διαπιστώνοντας, σε αμφότερες τις υποθέσεις, ότι το καθού ή εναγόμενο κράτος δεν είχε διατυπώσει συγκεκριμένες αντιρρήσεις κατά τον χρόνο κατάρτισης του εν λόγω άρθρου 11 ούτε είχε αντιταχθεί στη Σύμβαση της Νέας Υόρκης [17]. Ωστόσο, οι εκτιμήσεις αυτές εγείρουν ορισμένα ερωτήματα [18]. Οι διαφορές σε εθνικό επίπεδο τις οποίες μνημόνευσα ανωτέρω ενδέχεται άλλωστε να συνηγορούν υπέρ μιας λιγότερο κατηγορηματικής προσέγγισης.

27. Επομένως, υπό το πρίσμα του συνόλου των στοιχείων αυτών, και ακόμη και αν εξακολουθεί να ισχύει η υποχρέωση συνεκτίμησης των κανόνων εθιμικού διεθνούς δικαίου εφόσον οι κανόνες αυτοί είναι λυσιτελείς για την ερμηνεία των κανόνων του παραγώγου δικαίου της Ένωσης, δεν μπορώ παρά να συνταχθώ με την αρχική θέση του αιτούντος δικαστηρίου κατά την οποία η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας δεν μπορεί να επικαλείται, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, το προνόμιο της ετεροδικίας, τούτο δε κατά μείζονα λόγο καθόσον η προσέγγιση αυτή σκοπεί την εξασφάλιση της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του εκκαλούντος της κύριας δίκης. Ως εκ τούτου, θα απαντήσω στα δύο ερωτήματα που υπέβαλε το Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το εφεσίβλητο κράτος της διαφοράς στην οποία εντάσσονται τα ερωτήματα αυτά δεν μπορεί να επικαλεστεί το προνόμιο της ετεροδικίας.

28. Ολοκληρώνω τις εισαγωγικές μου παρατηρήσεις απορρίπτοντας το επιχείρημα της Ισπανικής Κυβέρνησης ότι είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι, ακόμα και αν γίνει δεκτή η αρμοδιότητα των γερμανικών δικαστηρίων στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, ενδεχομένως κατ' εφαρμογή του κανονισμού 44/2001, η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας θα μπορούσε να προβάλει, εν συνεχεία, το προνόμιο της ετεροδικίας ως προς την εκτέλεση, που αποβλέπει ακριβώς στη μη υπαγωγή του ενδιαφερόμενου κράτους σε οποιοδήποτε εκτελεστικό μέτρο διοικητικής ή δικαστικής φύσεως το οποίο θα μπορούσε να απορρεύσει από την εφαρμογή δικαστικής αποφάσεως. Εντούτοις, θα ήθελα να επισημάνω ότι η εντελώς υποθετική [19] αυτή εκτίμηση δεν είναι ικανή να επηρεάσει την ανάλυση σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 44/2001, καθόσον υπερακοντίζει το ερώτημα περί διεθνούς δικαιοδοσίας που εξετάζεται εν προκειμένω.

29. Κατόπιν των ανωτέρω διευκρινίσεων, θα εξετάσω τα δύο υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα.

15 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10.

16 — Το άρθρο 11, παράγραφος 2, της Σύμβασης της Νέας Υόρκης (που παρατίθεται στην υποσημείωση 6 των παρουσών προτάσεων) προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις από την αρχή που καθιερώνει η παράγραφος 1, ειδικότερα στην περίπτωση που ο υπάλληλος προσλήφθηκε με σκοπό να εκτελέσει συγκεκριμένα καθήκοντα στο πλαίσιο ασκήσεως δημόσιας εξουσίας (άρθρο 11, παράγραφος 2, στοιχείο α', της εν λόγω συμβάσεως) ή στην περίπτωση που είναι διπλωματικός ή προξενικός υπάλληλος, ή απολαύει ο ίδιος του προνομίου της ετεροδικίας (άρθρο 11, παράγραφος 2, στοιχείο β', περιπτώσεις i, ii, και iv, της εν λόγω συμβάσεως).

17 — Βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις ΕΔΔΑ, Cudak κατά Λιθουανίας (§ 66) και Sabeh El Leil κατά Γαλλίας (§ 57).

18 — Όσον αφορά την εκτίμηση ότι διάταξη μη κυρωθείσας σύμβασης έχει δεσμευτική ισχύ, παραπέμπω στη σύμφωνη γνώμη του δικαστή Cabral Barreto στην υπόθεση εκείνη.

19 — Συγκεκριμένα, το ζήτημα της ετεροδικίας ως προς την εκτέλεση τίθεται μόνον υπό δύο σωρευτικές προϋποθέσεις, ήτοι, πρώτον, ότι τα γερμανικά δικαστήρια θα δεχτούν επί της ουσίας την έφεση του εκκαλούντος στην κύρια δίκη και, δεύτερον, ότι το αλγερινό κράτος θα αρνηθεί να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση που θα έχει εκδοθεί συναφώς.

Β — *Επί του πρώτου ερωτήματος*

30. Οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων που θεσπίζει ο κανονισμός 44/2001 εφαρμόζονται μόνον όταν ο εναγόμενος έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους. Αν δεν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας διέπεται καταρχήν από το δίκαιο των κρατών μελών[20].

31. Εντούτοις, στο πλαίσιο του κανονισμού 44/2001, βούληση του νομοθέτη ήταν να αφιερώσει ένα ειδικό τμήμα στους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας στις περιπτώσεις συμβάσεων εργασίας. Το άρθρο 18, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει ρητώς την περίπτωση εργοδότη που δεν έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος ορίζοντας ότι, «[ό]ταν εργαζόμενος συνάπτει ατομική σύμβαση εργασίας με εργοδότη ο οποίος δεν έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος, αλλά διαθέτει υποκατάστημα, πρακτορείο ή οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση σε κράτος μέλος, τότε ο εργοδότης θεωρείται ότι για διαφορές σχετικές με τις εργασίες του υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκατάστασης έχει την κατοικία του σ' αυτό το κράτος μέλος». Η διαφορά της κύριας δίκης εγείρει το ερώτημα αν η πρεσβεία στην οποία εργαζόταν ο A. Mahamdia μπορεί να χαρακτηριστεί ως «υποκατάστημα», «πρακτορείο» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» για τον σκοπό της εφαρμογής των ειδικών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας του τμήματος 5 του κανονισμού 44/2001.

32. Το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα εκτιθέμενα από το αιτούν δικαστήριο, δεν μπορεί να αναγνωριστεί το προνόμιο της ετεροδικίας υπέρ του αλγερινού κράτους αποσαφηνίζει την εκτίμηση στην οποία προέβη το δικαστήριο αυτό. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι, στο πλαίσιο της συμβάσεως εργασίας που συνήψε το αλγερινό κράτος με τον A. Mahamdia, το μεν πρώτο δεν άσκησε δημόσια εξουσία, ο δε δεύτερος δεν συνέβαλε, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, στην άσκηση της εθνικής κυριαρχίας του εργοδότη του. Στηριζόμενος στη βάση αυτή, φρονώ ότι, παρά το γεγονός ότι η εργασία παρασχέθηκε προς μια πρεσβεία, η οποία αναντίρρητα συνιστά κρατική αρχή της Αλγερίας, το κράτος αυτό, στο μέτρο που δεν ασκεί δημόσιες λειτουργίες, μπορεί να εξομοιωθεί προς οποιονδήποτε ιδιώτη εργοδότη. Εν ολίγοις, κατά τη γνώμη μου, το γεγονός και μόνον ότι ο εργαζόμενος τοποθετήθηκε σε πρεσβεία ενός τρίτου κράτους δεν αρκεί ώστε να αποκλειστεί η εφαρμογή των άρθρων 18 και 19 του κανονισμού 44/2001. Επομένως, απομένει να διευκρινιστεί αν, επιπλέον, η πρεσβεία αυτή καλύπτεται από τον ορισμό των εννοιών «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» του κανονισμού αυτού.

33. Μολονότι ο κανονισμός μνημονεύει επανειλημμένως τις τρεις αυτές έννοιες[21], διαπιστώνεται ότι δεν περιλαμβάνει ρητό ορισμό τους.

34. Περαιτέρω, από τη διάρθρωση του κανονισμού 44/2001 προκύπτει σαφέστατα ότι οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας των άρθρων 18 επ. του εν λόγω κανονισμού λειτουργούν ως lex specialis και συνιστούν εξαιρέσεις από την αρχή ότι οι κανόνες δικαιοδοσίας που προβλέπει ο κανονισμός εφαρμόζονται μόνον όταν ο εναγόμενος έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους. Οι κανόνες αυτοί συνεπάγονται προφανώς την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 44/2001. Ωστόσο, ο ειδικός τους χαρακτήρας συνηγορεί υπέρ της στενής τους ερμηνείας[22].

35. Εντούτοις, αυτή η γραμματική και συστημική ερμηνεία πρέπει κατ' ανάγκη να συμβαδίζει με την τελολογική ερμηνεία του άρθρου 18 του κανονισμού 44/2001. Όσον αφορά όμως τις ατομικές συμβάσεις εργασίας, ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι «να προστατεύεται ο αδύναμος διάδικος με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας»[23], σκοπός που επιτυγχάνεται μέσω της

20 — Βλ. άρθρο 4 του κανονισμού 44/2001.

21 — Βλ. άρθρα 5, παράγραφος 5, 9, παράγραφος 2, 15, παράγραφος 2, και, ασφαλώς, 18 του κανονισμού 44/2001.

22 — Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «οι κανόνες ειδικής δικαιοδοσίας [που θεσπίζει ο κανονισμός 44/2001] χρήζουν στενής ερμηνείας, η οποία δεν πρέπει να βαίνει πέραν των περιπτώσεων που ρητώς προβλέπει ο κανονισμός» (απόφαση της 22ας Μαΐου 2008, C-462/06, Glaxosmithkline και Laboratoires Glaxosmithkline, Συλλογή 2008, σ. I-3965, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

23 — Βλ. δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 44/2001.

αύξησης του αριθμού των περιπτώσεων κατά τις οποίες ο εργαζόμενος μπορεί να εναγάγει τον εργοδότη του ενώπιον των δικαστηρίων η έδρα των οποίων βρίσκεται εγγύτερα προς αυτόν και με τα οποία έχει μεγαλύτερη εξοικείωση. Το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει κατ' επανάληψη ότι, στον συγκεκριμένο τομέα, η Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών) [24] πρέπει να ερμηνεύεται «με βάση τη μέριμνα διασφαλίσεως της κατάλληλης προστασίας στον συμβαλλόμενο που είναι ο πλέον αδύναμος από κοινωνική άποψη, δηλαδή στον εργαζόμενο» [25]. Επομένως, οι έννοιες «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» που χρησιμοποιεί το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001 πρέπει επίσης να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα του ειδικού αυτού σκοπού.

36. Επιπλέον, οσάκις το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει το άρθρο 5, παράγραφος 5, της Σύμβασης των Βρυξελλών, το οποίο, καίτοι εντασσόμενο σε διαφορετικό πλαίσιο, θέσπιζε επίσης κανόνα παρέκκλισης στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας αναφερόμενο σε «διαφορές σχετικές με την εκμετάλλευση υποκαταστήματος, πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκαταστάσεως», έκρινε ότι «η μέριμνα να διασφαλιστεί η ασφάλεια του δικαίου καθώς και η ισότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των διαδίκων, όσον αφορά την ευχέρεια παρεκκλίσεως από τον κανόνα γενικής δωσιδικίας […], επιβάλλει αυτόνομη ερμηνεία και, συνεπώς, κοινή στο σύνολο των συμβαλλόμενων κρατών, των εννοιών του άρθρου 5, [παράγραφος] 5, της σύμβασης» [26]. Η λύση αυτή επιβάλλεται, mutatis mutandis, όσον αφορά την ερμηνεία των εννοιών «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001, ερμηνεία η οποία πρέπει ασφαλώς να είναι αυτόνομη.

37. Στα νομοθετικά κείμενα σπανιότατα απαντούν ορισμοί των εννοιών αυτών. Εξ όσων γνωρίζω, μόνον η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ετεροδικία των κρατών μπορεί, έστω και ελάχιστα, να αποσαφηνίσει το περιεχόμενο των εννοιών αυτών, στο μέτρο που προβλέπει, στο άρθρο 7, ότι «[έ]να συμβαλλόμενο κράτος δεν μπορεί να επικαλεστεί την ετεροδικία ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλόμενου κράτους όταν το πρώτο κράτος διαθέτει, στο έδαφος του κράτους της έδρας του δικαστηρίου, γραφείο, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση μέσω των οποίων ασκεί, όπως ακριβώς ένας ιδιώτης, βιομηχανική, εμπορική ή χρηματοοικονομική δραστηριότητα, και εφόσον η οικεία διαδικασία αφορά την εν λόγω δραστηριότητα του γραφείου, του πρακτορείου ή της εγκατάστασης» [27].

38. Κατά συνέπεια, πρέπει να στραφούμε προς τη νομολογία του Δικαστηρίου. Πρέπει να διευκρινιστεί εκ προοιμίου ότι το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει τις έννοιες «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο της Σύμβασης των Βρυξελλών, και ουδέποτε επ' ευκαιρία διαφοράς σχετικής με σύμβαση εργασίας.

39. Το Δικαστήριο επιχείρησε για πρώτη φορά να ορίσει τις έννοιες αυτές με την απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση De Bloos [28]. Με την εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «ένα από τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις έννοιες του υποκαταστήματος και του πρακτορείου είναι η υπαγωγή στη διεύθυνση και στον έλεγχο της μητρικής εταιρίας» [29] και ότι η έννοια της εγκατάστασης «στηρίζεται, σύμφωνα με το πνεύμα της σύμβασης, στα ίδια κύρια στοιχεία στα οποία στηρίζεται και η έννοια του υποκαταστήματος και του πρακτορείου» [30].

24 — ΕΕ 1998, C 27, σ. 1 (κωδικοποιημένη απόδοση).

25 — Βλ. αποφάσεις της 26ης Μαΐου 1982, 133/81, Ivenel (Συλλογή 1982, σ. 1891, σκέψη 14), της 13ης Ιουλίου 1993, C-125/92, Mulox IBC (Συλλογή 1993, σ. I-4075, σκέψη 18), της 9ης Ιανουαρίου 1997, C-383/95, Rutten (Συλλογή 1997, σ. I-57, σκέψη 17), καθώς και της 10ης Απριλίου 2003, C-437/00, Pugliese (Συλλογή 2003, σ. I-3573, σκέψη 18).

26 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, 33/78, Somafer (Συλλογή τόμος 1978, σ. 653, σκέψη 7).

27 — Σύμβαση της Βασιλείας, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 9.

28 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1976, 14/76 (Συλλογή τόμος 1976, σ. 553).

29 — Όπ.π. (σκέψη 20).

30 — Όπ.π. (σκέψη 21).

40. Εν συνεχεία, το Δικαστήριο παρέσχε λεπτομερέστερες διευκρινίσεις. Με την απόφαση Somafer [31], το Δικαστήριο έκρινε ότι, «λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εν λόγω έννοιες παρέχουν την ευχέρεια παρεκκλίσεως από τη γενική αρχή περί δικαιοδοσίας [...], η ερμηνεία τους πρέπει να είναι τέτοια ώστε να προκύπτει χωρίς δυσχέρεια ο ειδικός σύνδεσμος που δικαιολογεί αυτή την παρέκκλιση» [32]. Το Δικαστήριο προσέθεσε ότι «[...] ο ιδιαίτερος αυτός σύνδεσμος αφορά, πρώτον, τα εξωτερικά σημεία που επιτρέπουν με ευχέρεια να αναγνωριστεί η ύπαρξη του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή της εγκαταστάσεως και, δεύτερον, τη σχέση που υφίσταται μεταξύ της οντότητας που εντοπίζεται με τον τρόπο αυτό και του αντικειμένου της διαφοράς που στρέφεται κατά της μητρικής επιχείρησης» [33]. Ως προς το πρώτο σημείο, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «η έννοια του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης προϋποθέτει ένα κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας που εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως, έχει διεύθυνση και είναι υλικά εξοπλισμένο ώστε να μπορεί να διαπραγματεύεται υποθέσεις με τρίτους, κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι τελευταίοι, μολονότι γνωρίζουν ότι θα συναφθεί ενδεχομένως έννομη σχέση με τη μητρική επιχείρηση, η έδρα της οποίας βρίσκεται στο εξωτερικό, δεν απαιτείται να απευθύνονται απευθείας στην τελευταία και μπορούν να πραγματοποιήσουν συναλλαγές στο κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας που αποτελεί την προέκταση της μητρικής επιχείρησης» [34]. Όσον αφορά το δεύτερο σημείο, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «είναι, εξάλλου, αναγκαίο το αντικείμενο της διαφοράς να αφορά την εκμετάλλευση του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης» [35] και ότι «η εν λόγω έννοια της εγκατάστασης περιλαμβάνει, αφενός, τις διαφορές [σχετικά με] τα συμβατικά ή μη συμβατικά δικαιώματα και υποχρεώσεις [ως προς] την καθαυτό διαχείριση του πρακτορείου, του υποκαταστήματος ή κάθε άλλης εγκατάστασης, όπως είναι οι διαφορές που αφορούν τη μίσθωση του ακινήτου όπου οι εν λόγω οντότητες έχουν εγκατασταθεί ή την επί τόπου πρόσληψη του προσωπικού που απασχολείται εκεί» [36].

41. Τέλος, με την έκδοση των αποφάσεων Blanckaert & Willems [37]και SAR Schotte [38], το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το υποκατάστημα, το πρακτορείο ή η εγκατάσταση «πρέπει να γίνεται από τούς τρίτους ευχερώς αντιληπτό ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως» [39] και ότι «η στενή σχέση μεταξύ της διαφοράς και του δικαστηρίου που καλείται να την επιλύσει εκτιμάται [...] και σε συνάρτηση με τον τρόπο με τον οποίο οι δύο αυτές επιχειρήσεις ασκούν τις εταιρικές δραστηριότητές τους και εμφανίζονται έναντι των τρίτων στις εμπορικές τους σχέσεις» [40].

42. Απομένει να εξεταστεί αν και με ποιον τρόπο μπορεί η πρεσβεία τρίτου κράτους να εμπίπτει σε αυτόν τον νομολογιακό ορισμό των εννοιών «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση» του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001.

43. Καταρχάς, δεν αμφισβητείται ότι οι έννοιες αυτές χαρακτηρίζουν καταρχήν οντότητες στερούμενες νομικής προσωπικότητας [41]. Η πρεσβεία, ως όργανο του εκπροσωπούμενου κράτους, στερείται στην πραγματικότητα νομικής προσωπικότητας. Τούτο αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, και από το γεγονός ότι, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, ο εργαζόμενος στράφηκε με την αγωγή του κατά του αλγερινού κράτους, και όχι κατά της ίδιας της πρεσβείας.

31 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 26.

32 — Προπαρατεθείσα απόφαση Somafer (σκέψη 11).

33 — Όπ.π.

34 — Όπ.π. (σκέψη 12).

35 — Όπ.π. (σκέψη 13).

36 — Όπ.π.

37 — Απόφαση της 18ης Μαρτίου 1981, 139/80 (Συλλογή 1981, σ. 819).

38 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, 218/86 (Συλλογή 1987, σ. 4905).

39 — Προπαρατεθείσα απόφαση Blanckaert &Willems (σκέψη 12).

40 — Προπαρατεθείσα απόφαση SAR Schotte (σκέψη 16).

41 — Βλ. γνωμοδότηση 1/03 της 7ης Φεβρουαρίου 2006 (Συλλογή 2006, σ. I-1145, σκέψη 150).

44. Εν συνεχεία, τίθεται το ερώτημα αν οι έννοιες αυτές συνδέονται αποκλειστικά με οντότητες που ασκούν εμπορική δραστηριότητα, λαμβανομένου υπόψη ότι το Δικαστήριο έχει σαφώς ταχθεί υπέρ της άποψης αυτής με τη νομολογία του. Παρά ταύτα, δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι οι αποφάσεις του Δικαστηρίου που παρατέθηκαν ανωτέρω αφορούσαν την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 5, της Σύμβασης των Βρυξελλών, ο σκοπός του οποίου διέφερε σημαντικά από εκείνον του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001, καθόσον η πρώτη διάταξη απέβλεπε ειδικά στη ρύθμιση των σχετικών με συμβάσεις εργασίας διαφορών. Η θεμελιώδης αυτή διαφορά συνηγορεί, κατά τη γνώμη μου, υπέρ μιας νέας ερμηνείας, προσαρμοσμένης στις εν λόγω έννοιες.

45. Τα καθήκοντα μιας πρεσβείας, ως διπλωματικής αποστολής, καθορίζονται από το άρθρο 3 της Σύμβασης της Βιέννης περί των διπλωματικών σχέσεων της 18ης Απριλίου 1961. Κατά το άρθρο αυτό, τα καθήκοντα της πρεσβείας συνίστανται στο να εκπροσωπεί το διαπιστεύον κράτος στο κράτος διαπίστευσης, να προστατεύει εντός του κράτους διαπίστευσης τα συμφέροντα του διαπιστεύοντος κράτους, να διαπραγματεύεται με την κυβέρνηση του κράτους διαπίστευσης, να πληροφορείται για τις περιστάσεις και την εξέλιξη των γεγονότων εντός του κράτους διαπίστευσης ή ακόμα να προωθεί τις φιλικές σχέσεις και να αναπτύσσει τις οικονομικές, πνευματικές και επιστημονικές σχέσεις μεταξύ του διαπιστεύοντος κράτους και του κράτους διαπίστευσης. Τα καθήκοντα μιας πρεσβείας δεν μπορούν μεν να χαρακτηριστούν κατά κυριολεξία ως «εμπορικής» φύσεως, ωστόσο δεν μπορούν να αγνοηθούν εντελώς οι ενδεχόμενες συνέπειές τους στον τομέα αυτό.

46. Εν πάση περιπτώσει, οι έννοιες «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «εγκατάσταση» δεν απαιτείται να συναρτώνται αναγκαστικά με εμπορική δραστηριότητα, αλλά μάλλον να αφορούν οντότητες που δρουν ως ιδιωτικός φορέας. Ο ειδικός σκοπός που επιδιώκει το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001 συνηγορεί υπέρ της άποψης αυτής, κατά μείζονα δε λόγο καθόσον το γράμμα του άρθρου αυτού δεν περιλαμβάνει ρητώς τέτοιο περιορισμό. Για να χρησιμοποιήσω το παράδειγμα που εκθέτει η Επιτροπή με τις γραπτές της παρατηρήσεις, αν η ερμηνεία των εννοιών αυτών έπρεπε να περιοριστεί μόνο στις εμπορικές ή χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, οι εργαζόμενοι ενός μη κυβερνητικού οργανισμού η έδρα του οποίου βρίσκεται σε τρίτο κράτος, αλλά οι οποίοι έχουν τοποθετηθεί σε τμήμα του οργανισμού αυτού ευρισκόμενο στο έδαφος κράτους μέλους, δεν θα μπορούσαν να τύχουν της αυξημένης προστασίας που τους προσφέρει καταρχήν ο κανονισμός 44/2001 ούτε να επικαλεστούν το άρθρο 18, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η υπέρ αυτών εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης στον τομέα διεθνούς δικαιοδοσίας, εφόσον ο εργοδότης τους δεν είναι κάτοικος κράτους μέλους.

47. Δεδομένου ότι αίρεται το πρώτο αυτό εμπόδιο για την εφαρμογή των εννοιών «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «εγκατάσταση» του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001, απομένει να εξακριβωθεί, πρώτον, αν μια πρεσβεία παρουσιάζει επαρκή εξωτερικά σημεία ώστε να μπορεί να αναγνωριστεί η ύπαρξη του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή της εγκαταστάσεως (πρώτο κριτήριο που απορρέει από την προπαρατεθείσα απόφαση Somafer) και, δεύτερον, να αναλυθεί ο σύνδεσμος που μπορεί να υπάρχει μεταξύ της πρεσβείας και του αντικειμένου της διαφοράς της κύριας δίκης στο μέτρο που στρέφεται κατά του αλγερινού κράτους (δεύτερο κριτήριο που απορρέει από την προπαρατεθείσα απόφαση Somafer).

48. Όσον αφορά το πρώτο κριτήριο, η πρεσβεία μπορεί να εξομοιωθεί προς κέντρο επιχειρήσεων που εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση μιας μητρικής επιχείρησης. Η πρεσβεία συμβάλλει στον προσδιορισμό της ταυτότητας καθώς και στην εκπροσώπηση του διαπιστεύοντος κράτους εντός του κράτους διαπίστευσης όπου είναι εγκαταστημένη. Είναι προφανές ότι διαθέτει υλικό εξοπλισμό. Επιπλέον, διευθύνεται από τον πρέσβη, ο ρόλος του οποίου δεν μπορεί να περιορίζεται σε αυτόν ενός συνηθισμένου μεσολαβητή στερούμενου εξουσίας δράσης και λήψης αποφάσεων. Μολονότι οι δραστηριότητες της πρεσβείας διεξάγονται σε στενή συνεργασία με την κεντρική κυβέρνηση, εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι η εν λόγω πρεσβεία διαθέτει πολύ ευρύτερο περιθώριο ελιγμών σε ορισμένους τομείς, όπως για παράδειγμα όσον αφορά τη διαχείριση του τεχνικού προσωπικού ή του προσωπικού υπηρεσίας, ειδικότερα δε των συμβασιούχων υπαλλήλων.

49. Όσον αφορά το δεύτερο κριτήριο, είναι πρόδηλο ότι το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, στην οποία εμπλέκεται το αλγερινό κράτος, παρουσιάζει επαρκή σύνδεσμο με την πρεσβεία. Η πρεσβεία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας στο Βερολίνο αποτελεί τον τόπο πρόσληψης του A. Mahamdia[42] και τον τόπο όπου ασκούσε τα καθήκοντά του και υπέκειτο στην αξιολόγηση και, ενδεχομένως, στην πειθαρχική εξουσία του εργοδότη του. Το Δικαστήριο όμως έχει κρίνει ότι οι διαφορές που αφορούν την εκμετάλλευση πρακτορείου, υποκαταστήματος ή εγκατάστασης περιλαμβάνουν τις διαφορές που αφορούν την επί τόπου πρόσληψη του προσωπικού που απασχολείται εκεί[43].

50. Τέλος, αντιθέτως προς ό,τι ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί σε άλλες υποθέσεις, δεν νομίζω ότι το γεγονός ότι, στο συγκεκριμένο αυτό πλαίσιο, το αλγερινό κράτος θεωρείται ότι «έχει την κατοικία του» στο έδαφος του ίδιου κράτους μέλους με το κράτος μέλος κατοικίας του A. Mahamdia[44] λόγω του ότι η πρεσβεία του βρίσκεται στη Γερμανία συνεπάγεται την απώλεια του διεθνούς χαρακτήρα της διαφοράς της κύριας δίκης. Αφενός, η εφαρμογή του κανονισμού 44/2001 κατέστη δυνατή χάρη στον κατά πλάσμα δικαίου καθορισμό της κατοικίας του εναγομένου στο έδαφος κράτους μέλους. Ωστόσο, αυτό το πλάσμα δικαίου δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη απόκρυψη του αρχικώς διεθνούς χαρακτήρα της διαφοράς. Αφετέρου, και κατά συνέπεια, αν γινόταν δεκτό ότι οι διάδικοι της διαφοράς πρέπει, μετά την εφαρμογή του πλάσματος δικαίου, να εξακολουθούν να θεωρούνται κάτοικοι δύο διαφορετικών κρατών, τούτο θα συνεπαγόταν την επιβολή πρόσθετης προϋπόθεσης για την εφαρμογή των ειδικών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας και τον σημαντικό, κατά τη γνώμη μου, περιορισμό του περιεχομένου τους[45], θα απέβαινε δε εις βάρος του σκοπού προστασίας που επεδίωκε ο νομοθέτης της Ένωσης κατά τον χρόνο σύνταξης των άρθρων 18 επ. του κανονισμού 44/2001. Άλλωστε, το Δικαστήριο δεν έχει προβεί μέχρι σήμερα σε τέτοια εκτίμηση με απόφασή του[46].

51. Για το σύνολο των ανωτέρω λόγων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο από τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα ότι το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι η πρεσβεία τρίτου κράτους στο έδαφος κράτους μέλους πρέπει να εξομοιώνεται με «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «κάθε άλλη εγκατάσταση» στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με σύμβαση εργασίας συναπτόμενης από την πρεσβεία αυτή υπό την ιδιότητά της ως εκπροσώπου του διαπιστεύοντος κράτους, οσάκις ο εργαζόμενος προσλαμβάνεται και ασκεί τα καθήκοντά του στο έδαφος του κράτους μέλους, υπό την επιφύλαξη ότι τα εν λόγω καθήκοντα δεν συνδέονται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας του διαπιστεύοντος κράτους.

42 — Υπενθυμίζω ότι ο εργαζόμενος αυτός δεν αποτελεί μέλος του αλγερινής καταγωγής προσωπικού της πρεσβείας, ότι έχει διπλή ιθαγένεια, αλγερινή και γερμανική, και ότι προσλήφθηκε στο Βερολίνο, όπου και κατοικεί.

43 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Somafer (σκέψη 13).

44 — Βλ., ως προς το άρθρο 13 της Σύμβασης των Βρυξελλών που προέβλεπε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένας επαγγελματίας, στο πλαίσιο σύμβασης συναφθείσας με καταναλωτή, μπορούσε να θεωρηθεί κάτοικος συγκεκριμένου κράτους μέλους ενώ είχε την κατοικία του σε άλλο, σημεία 58 επ. των προτάσεων που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας M. Darmon στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1993, C-89/91, Shearson Lehman Hutton (Συλλογή 1993, σ. I-139), καθώς και σημεία 24 επ. των προτάσεων που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας M. Darmon στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 1994, C-318/93, Brenner και Noller (Συλλογή 1994, σ. I-4275).

45 — Συγκεκριμένα, τούτο αφορά την ειδική περίπτωση μιας συμβάσεως εργασίας συναφθείσας μεταξύ εργαζομένου που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους και εργοδότη που έχει την κατοικία του σε τρίτο κράτος και υπό την προϋπόθεση ότι η δραστηριότητα του εργαζομένου παρουσιάζει σύνδεσμο με πρακτορείο, υποκατάστημα ή κάθε άλλη εγκατάσταση του εργοδότη του υπό την επιφύλαξη ότι το εν λόγω πρακτορείο, υποκατάστημα ή άλλη εγκατάσταση έχει την έδρα του σε άλλο κράτος μέλος από το κράτος κατοικίας του εργαζομένου.

46 — Μολονότι ο γενικός εισαγγελέας M. Darmon είχε τοποθετηθεί επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο, με το σκεπτικό του, δεν διευκρίνισε ότι, για τον σκοπό εφαρμογής του πλάσματος δικαίου του άρθρου 13 της Σύμβασης των Βρυξελλών, ο εναγόμενος πρέπει να έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος κατοικίας του ενάγοντος (βλ. σκέψη 18 και διατακτικό της προπαρατεθείσας αποφάσεως Brenner και Noller).

Γ — *Επί του δευτέρου ερωτήματος*

52. Με το δεύτερό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν αντιβαίνει στο άρθρο 21 του κανονισμού 44/2001 ρήτρα, περιλαμβανόμενη σε σύμβαση εργασίας κατά τον χρόνο συνάψεώς της, η οποία ορίζει ότι διεθνή δικαιοδοσία να αποφαίνονται επί όλων των διαφορών που ανακύπτουν στο πλαίσιο της εν λόγω συμβάσεως έχουν τα δικαστήρια τρίτου κράτους, παρά το γεγονός ότι τόσο ο εργαζόμενος όσο και ο εργοδότης έχουν την κατοικία τους ή λογίζονται ότι έχουν την κατοικία τους στο ίδιο κράτος μέλος και ότι ο τόπος εργασίας επίσης βρίσκεται στο εν λόγω κράτος μέλος. Το ερώτημα αυτό εγείρεται προφανώς μόνο στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο κρίνει ότι η διαφορά της κύριας δίκης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 και ότι, όπως πρότεινα ανωτέρω, η πρεσβεία μπορεί να εξομοιωθεί με «πρακτορείο», «υποκατάστημα» ή «κάθε άλλη εγκατάσταση» κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού.

53. Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται η νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία «ο καθορισμός του δικαστηρίου ενός [...] κράτους [μέλους] ως δικαστηρίου έχοντος διεθνή δικαιοδοσία, λόγω του ότι ο εναγόμενος έχει την κατοικία του στο έδαφος του εν λόγω κράτους, ακόμη και επί διαφοράς που συνδέεται, τουλάχιστον εν μέρει, λόγω του αντικειμένου της ή της κατοικίας του ενάγοντος, με τρίτο κράτος δεν είναι ικανός να επιβάλει υποχρέωση στο τελευταίο κράτος» [47]. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, ο ενδεχόμενος ορισμός των γερμανικών δικαστηρίων ως εχόντων διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθούν επί της εν λόγω διαφοράς δεν έχει ως αποτέλεσμα, αφ' εαυτού, να επιβάλει υποχρέωση στο κράτος μη μέλος. Συγκεκριμένα, υπενθυμίζω ότι, στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, διάδικος της διαφοράς είναι όχι το κράτος υπό την ιδιότητά του ως νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου ασκούντος εθνική κυριαρχία αλλά το κράτος εργοδότης που ενεργεί στο πλαίσιο άσκησης καθηκόντων μη εμπιπτόντων στη δημόσια εξουσία. Ο ορισμός των αρμόδιων δικαστηρίων για την εκδίκαση της διαφοράς της κύριας δίκης κατ' εφαρμογή των κανόνων του κανονισμού 44/2001 περιορίζει ενδεχομένως το κράτος αυτό ως εργοδότη, όχι όμως ως οντότητα που ασκεί δημόσια εξουσία.

54. Για να επανέλθω στο δεύτερο ερώτημα, οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται παρέκκλιση από τους κανόνες των άρθρων 18 και 19 του κανονισμού 44/2001 διευκρινίζονται στο άρθρο 21 του ίδιου κανονισμού. Το τελευταίο αυτό άρθρο, που εντάσσεται επίσης στο ειδικό τμήμα που ο νομοθέτης αποφάσισε να αφιερώσει στις ατομικές συμβάσεις εργασίας, επισημαίνει ότι οι μόνες παρεκκλίσεις που γίνονται δεκτές είναι αυτές που έχουν αποτελέσει αντικείμενο συμφωνίας. Επιπλέον, η εν λόγω συμφωνία πρέπει να είναι μεταγενέστερη από τη γένεση της διαφοράς (άρθρο 21, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001) ή να επιτρέπει στον εργαζόμενο να προσφύγει σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που ορίζονται κατ' εφαρμογή των άρθρων 18 και 19 (άρθρο 21, σημείο 2, του κανονισμού 44/2001).

55. Δεν αμφισβητείται ότι η ρήτρα που απονέμει διεθνή δικαιοδοσία στα αλγερινά δικαστήρια περιελήφθη ευθύς εξαρχής στη σύμβαση που συνήψε ο εκκαλών της κύριας δίκης με τον εργοδότη του. Κατά συνέπεια, η ρήτρα αυτή δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση του άρθρου 21, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001.

56. Το γράμμα του άρθρου αυτού, και ειδικότερα η χρήση του συνδέσμου «ή», επιβάλλει να αναγνωριστεί ότι μια ρήτρα παρέκτασης της αρμοδιότητας, έστω και αν συμφωνείται μετά τη γέννηση της διαφοράς, μπορεί να συνάδει με το άρθρο αυτό υπό τον όρο ότι επιτρέπει στον εργαζόμενο να προσφύγει σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που ορίζονται κατ' εφαρμογή των άρθρων 18 και 19 του κανονισμού 44/2001.

47 — Απόφαση της 1ης Μαρτίου 2005, C-281/02, Owusu (Συλλογή 2005, σ. I-1383, σκέψη 31).

57. Ακόμα και αν υποτεθεί ότι δύο συμβαλλόμενα μέρη που είναι ή λογίζονται κάτοικοι του ίδιου κράτους μέλους μπορούν να απονείμουν συμβατικώς στα δικαστήρια τρίτου κράτους αρμοδιότητα να αποφαίνονται επί διαφορών σχετικών με τη σύμβαση εργασίας που συνήψαν [48], παρά το γεγονός ότι ο τόπος εργασίας βρίσκεται στο εν λόγω κράτος μέλος, εντούτοις, δεν πρέπει να παραγνωρίζονται ούτε ο ειδικός χαρακτήρας αυτού του είδους των συμβάσεων ούτε και το συγκεκριμένο επίπεδο προστασίας που πρέπει να εξασφαλίζεται υπέρ του εργαζομένου. Ακόμα και η εκτίμηση του σύμφωνου χαρακτήρα μιας τέτοιας ρήτρας πρέπει να πραγματοποιείται υπό το πρίσμα του ειδικού σκοπού που επιδιώκουν τα άρθρα 18 επ. του κανονισμού 44/2001. Ως εκ τούτου, είναι κατά τη γνώμη μου σαφές ότι η εν λόγω ρήτρα πρέπει, προς τον σκοπό αυτό, να θέτει τον εργαζόμενο ενώπιον μιας επιλογής: εκείνης του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου δύναται να προσφύγει.

58. Όπως υποστήριξαν, ορθώς κατά τη γνώμη μου, τόσο η Ελβετική Κυβέρνηση όσο και η Επιτροπή, το άρθρο 21, σημείο 2, του κανονισμού 44/2001 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας συναφθείσα πριν τη γέννηση της διαφοράς είναι σύμφωνη με το άρθρο αυτό εφόσον επιτρέπει στον εργαζόμενο να προσφύγει, εκτός από τα δικαστήρια που είναι υπό κανονικές συνθήκες αρμόδια κατ' εφαρμογή των άρθρων 18 και 19 του κανονισμού 44/2001, και σε άλλα δικαστήρια. Όμως, η επίμαχη στην κύρια δίκη ρήτρα επιτρέπει την προσφυγή μόνο στα αλγερινά δικαστήρια, μη παρέχοντας, κατά συνέπεια, στον A. Mahamdia, που αποτελεί τον πλέον αδύναμο διάδικο στον οποίο πρέπει να εξασφαλιστεί ιδιαίτερη προστασία, τη δυνατότητα επιλογής του δικαστηρίου που θα επιληφθεί της προσφυγής ή αγωγής του.

59. Η ερμηνεία αυτή συνάδει και με την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης Jenard [49] σχετικά με διατάξεις της Σύμβασης των Βρυξελλών που είχαν περιεχόμενο παρόμοιο με εκείνο του άρθρου 21, σημείο 2, του κανονισμού 44/2001, αν και δεν αφορούσαν άμεσα τους εργαζομένους. Η προαναφερθείσα έκθεση διευκρίνιζε, όσον αφορά το άρθρο 12, σημείο 2, της εν λόγω σύμβασης [50], ότι οι συμφωνίες διεθνούς δικαιοδοσίας αποβλέπουν στο να «απαγορεύσουν στα μέρη να περιορίσουν την επιλογή που προσφέρει» [51] η σύμβαση αυτή. Προσέθετε επίσης ότι, για να είναι νομικώς έγκυρες τέτοιες συμφωνίες οι οποίες συνάπτονται πριν τη γέννηση της διαφοράς, πρέπει να είναι «ευνοϊκές» [52] για τον διάδικο που θεωρείται ασθενέστερος. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εργαζομένων, ότι «η ρύθμιση της αρμοδιότητας των δικαστηρίων διαπνέεται […] από τη μέριμνα παροχής της προσήκουσας προστασίας στο συμβαλλόμενο μέρος που, [από κοινωνικής απόψεως], είναι το ασθενέστερο» [53].

60. Υπό τις συνθήκες αυτές, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο δεύτερο από τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα ότι το αιτούν δικαστήριο, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι μια ρήτρα παρέκτασης της αρμοδιότητας που συμφωνήθηκε πριν τη γέννηση της διαφοράς, στο πλαίσιο συμβάσεως εργασίας, συνάδει με το άρθρο 21, σημείο 2, του κανονισμού 44/2001, πρέπει να εξακριβώσει ότι η εν λόγω ρήτρα παρέχει τη δυνατότητα στον εργαζόμενο να προσφύγει, εκτός από τα υπό κανονικές συνθήκες αρμόδια δικαστήρια κατ' εφαρμογή των ειδικών κανόνων των άρθρων 18 και 19 του κανονισμού 44/2001, και σε άλλα δικαστήρια, καθιστώντας του εφικτή την επιλογή.

48 — Αντιθέτως προς τη Σύμβαση για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 (ΕΕ L 266, σ. 1), καθώς και προς τον κανονισμό (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη I) (ΕΕ L 177, σ. 6), ο κανονισμός 44/2001 δεν περιέχει διάταξη που να καθιερώνει τον οικουμενικό χαρακτήρα της εν λόγω σύμβασης προβλέποντας ρητώς ότι η εφαρμογή των κανόνων που περιλαμβάνει ενδέχεται να έχει ως συνέπεια την απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας στα δικαστήρια τρίτων κρατών.

49 — Έκθεση P. Jenard περί της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1986, C 298, σ. 29).

50 — Το οποίο προβλέπει ότι «[π]αρέκκλιση από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος είναι δυνατή μόνο με συμφωνίες […] που επιτρέπουν στον αντισυμβαλλόμενο, τον ασφαλισμένο ή τον δικαιούχο να προσφύγει και σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που προβλέπονται στο παρόν τμήμα».

51 — Προπαρατεθείσα έκθεση Jenard, σ. 33.

52 — Προπαρατεθείσα έκθεση Jenard, σ. 33.

53 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Ivenel (σκέψη 16), Rutten (σκέψη 22), Mulox IBC (σκέψη 18), και Pugliese (σκέψη 18).

V – Πρόταση

61. Με βάση το σύνολο των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg:

«1) Το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι η πρεσβεία τρίτου κράτους στο έδαφος κράτους μέλους πρέπει να εξομοιώνεται με "πρακτορείο", "υποκατάστημα" ή "κάθε άλλη εγκατάσταση" στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με σύμβαση εργασίας συναπτόμενης από την πρεσβεία αυτή υπό την ιδιότητά της ως εκπροσώπου του διαπιστεύοντος κράτους, οσάκις ο εργαζόμενος προσλαμβάνεται και ασκεί τα καθήκοντά του στο έδαφος του κράτους μέλους, υπό την επιφύλαξη ότι τα εν λόγω καθήκοντα δεν συνδέονται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας του διαπιστεύοντος κράτους.

2) Το αιτούν δικαστήριο, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι μια ρήτρα παρέκτασης της αρμοδιότητας που συμφωνήθηκε πριν τη γέννηση της διαφοράς, στο πλαίσιο συμβάσεως εργασίας, συνάδει με το άρθρο 21, σημείο 2, του κανονισμού 44/2001, πρέπει να εξακριβώσει ότι η εν λόγω ρήτρα παρέχει τη δυνατότητα στον εργαζόμενο να προσφύγει, εκτός από τα υπό κανονικές συνθήκες αρμόδια δικαστήρια κατ' εφαρμογή των ειδικών κανόνων των άρθρων 18 και 19 του κανονισμού 44/2001, και σε άλλα δικαστήρια, καθιστώντας του εφικτή την επιλογή.»